

**ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ
СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

У статті проаналізовано наукові праці вчених і фахівців з проблеми стійкості підприємств. Запропоновано авторський науково-методичний підхід оцінювання економічної стійкості підприємств легкої промисловості на основі інтегрального показника як за окремими складовими, так і в цілому за господарською діяльністю.

Ключові слова: стійкість, економічна стійкість, інтегральний показник, підприємства легкої промисловості.

V. V. HMUROVA, O. V. SEMENENKO
Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine**FORMATION METHODOICAL APPROACH FOR EVALUATING ECONOMIC
VIABILITY LIGHT INDUSTRY**

The main purpose of the paper is the scientific analysis and proposals on methods for assessing the economic stability of light industry. The article analyzes the scientific work of scientists and experts on the issue of sustainability of enterprises. An author of scientific and methodical approach evaluating economic sustainability of light industry based on the integral index, as the individual components, and in general for economic activity. The author's approach covers the most important financial and economic performance of enterprises, including the level of organizational culture. Because the level of organizational culture in the restructuring of society is a competitive advantage and an important internal factor. Thus, improving the analyzed methods presented integral indicator of economic stability of light industry.

Keywords: stability, economic stability, integrated indicator light industry.

Постановка проблеми. Забезпечення економічної стійкості підприємств є ключовим напрямом стратегічного управління. Від правильного підходу до реалізації даної стратегії залежить успіх виконання планових завдань, стабільність і ефективність управління національною економікою. Однією з головних передумов успішної та стабільної роботи усього промислового комплексу України, відповідності економічної активності суб'єктів господарювання господарським і організаційно-правовим змінам в перехідний період до цивілізованих ринкових відносин є забезпечення стійкості функціонування підприємств легкої промисловості. Такий підхід об'єктивно вимагає суттєвої переорієнтації традиційних стереотипів усього виробничо-господарського механізму і системи управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на актуалізацію цієї проблеми в сучасній прикладній економічній науці ще і сьогодні відсутній єдиний підхід щодо методики оцінки економічної стійкості підприємств. Можна погодитися і з тими дослідниками, які стверджують, що значна кількість запропонованих методичних підходів до розрахунку економічної стійкості носить не комплексний характер і тому не дозволяє в повній мірі забезпечити підприємницькі структури, особливо суб'єктів господарювання легкої промисловості, дієвим інструментарієм ефективного управління в сучасних глобалізованих умовах.

Найбільш поширена – зарубіжні методики оцінки фінансової стійкості підприємств (Е. Альтмана, У. Бівера, Ю. Бригжем, Л. Гапенські, Д. Нортон, Р. Каплан, дискримінальна модель Р.Ліса, модель Г. Спрингейта). Враховуючи їх практичне обмеження на підприємствах національної економіки, вітчизняними науковцями: І. Бланк, В. Василенко, А. Лахтіонова, Р. Сайфулліна – Г. Кадикова, О. Терещенка) розроблені і адаптовані до вітчизняної економіки альтернативні методичні підходи в дослідження зазначеної наукової проблеми. Ця методика безперечно важлива для економічної науки, проте в останні десятиліття усе більшою кількістю вітчизняних науковців (Зотов О.О. [1], Маковейчук К.О. [2], Анохін С.Н. [3], Брянцева І.В. [4], Єзерська С.Г. [5], Іванов В.Л. [6], Лункіна Т.І. [7], Новоселецький О.М. [8]) усвідомлюється, що ключовим фактором розвитку національної економіки, конкурентоспроможності і конкурентостійкості є економічна стійкість підприємств. Виходячи з їх концепції економічна стійкість розглядається як складна система сукупності економічних показників, кожен з яких виконує властиві їм функції. Процедура вимірювання показників залежить від методології оцінки економічної стійкості.

Поширеним методом визначення економічної стійкості є експрес-аналіз. Цей метод передбачає аналіз спеціалізації підприємства, його ресурсного забезпечення, фінансової та виробничої діяльності. На основі первинної статистичної інформації розраховується сукупність традиційних показників рівня забезпеченості основними виробничими ресурсами, фінансового стану й ефективності діяльності підприємства.

В. Соченко запропонував доповнити методіку експрес-аналізу економічної стійкості підприємства показником рівня економічної стійкості. Зміст цього показника відображає долю виручки максимального обсягу реалізації, що відшкодовує усі витрати на виробництво і реалізацію (критичний обсяг реалізації) продукції. Чим менше значення показника рівня економічної стійкості, тим більш стійкою є галузь чи

окреме підприємство до зміни ринкової кон'юнктури і вищий запас економічної стійкості [9].

Невирішені частини проблеми. Практична цінність запропонованих показників визначається тим наскільки вони відображають природу економічної стійкості, як вони орієнтують інтереси працівників і власників підприємств. Об'єктивним слід визнати, що в останні роки економічні показники не виконують свою стимулюючу функцію. Причиною є нові майнові відносини і суб'єктивні егоїстичні інтереси власників, менеджерів, персоналу, партнерів і контрагентів підприємств.

Дослідження підказують, що забезпечення економічної стійкості – це прерогатива не лише управлінського апарату в сферу діяльності якого входить підвищення ефективної діяльності підприємства, це обов'язок всього трудового колективу підприємства і результат розвитку його організаційної культури. На сьогодні в науковій літературі відсутній методичний підхід, який би оцінював економічну стійкість на основі показників організаційної культури підприємства.

Метою дослідження є науковий аналіз методики і пропозиції щодо оцінки економічної стійкості підприємств легкої промисловості.

Виклад основних результатів дослідження. Сьогодні однією з проблем оцінки економічної стійкості в легкій промисловості є відсутність якісного інструментарію вибору варіацій управлінських рішень. Частіше вибір показників наковці базують на визначенні складових, які визначаються сутністю і значенням в діяльності підприємства, що відображають лише окремі аспекти економіки підприємства.

Методи оцінки перспективних рівнів економічної стійкості повинні враховувати і ті зміни, які відбуваються безпосередньо на підприємстві під впливом трансформаційних процесів (наприклад в організаційній культурі). Стійкість повинна забезпечуватися в будь-яких умовах і ситуаціях, що виникають як в зовнішньому, так і внутрішньому середовищі.

Методик оцінки економічної стійкості з урахуванням рівня організаційної культури підприємства легкої промисловості та його впливу, не виявлено. Тому подолати зазначене обмеження, зазначених методик економічної стійкості доцільно лише через застосування інтегрального підходу, який охоплював би в собі найважливіші показники, що оцінюють всі аспекти діяльності підприємств легкої промисловості в тому числі й рівня організаційної культури. В свою чергу, структурні складові економічної стійкості складаються з групи часткових показників, де кожен з них має різну статистичну вагомість. Визначення вагомості оцінюється експертним методом.

Основні етапи комплексного оцінювання економічної стійкості підприємств легкої промисловості, для зручності, представляємо у вигляді поетапної розробленої схеми (рис. 1).

Вдосконалюючи теоретико-методологічне підґрунтя стосовно підходів до визначення економічної стійкості виокремлюємо групу показників, які характеризують параметри внутрішнього середовища та ефективність суб'єкта господарювання.

Перша група показників є головною компонентою визначення економічної стійкості – фінансова стійкість. Характеризується забезпеченням безперервного процесу виробництва та реалізації продукції при ефективному використанні фінансових ресурсів. Для даного блоку аналізу також має значення, які показники відображатимуть сутність фінансового стану.

Оскільки в економічній практиці фінансовий стан визначають достатньо великою кількістю коефіцієнтів, враховуючи аналіз і рекомендації зарубіжних та вітчизняних практиків в галузі легкої промисловості, визначено ті, що є важливими показниками: 1) коефіцієнт автономії; 2) коефіцієнт маневреності власного капіталу; 3) коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними обіговими коштами; 4) чистий оборотний капітал; 5) коефіцієнт абсолютної ліквідності; 6) коефіцієнт фінансового важеля; 7) коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості; 8) коефіцієнт економічного зростання; 9) коефіцієнт рентабельності власного капіталу; 10) рентабельність реалізованої продукції; 11) коефіцієнт трансформації; 12) тривалість обороту активів; 13) коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; 14) термін погашення кредиторської заборгованості.

Другою групою показників характеризуємо виробничу стійкість підприємства, яка показує рівень технічного та технологічного забезпечення, організацію виробництва та дозволить своєчасно здійснити модернізацію основних фондів відповідно вимогам сучасної конкурентоспроможної якості продукції: 1) сума господарських коштів, які є у розпорядженні фірми; 2) коефіцієнт оборотності основних фондів, це найбільш узагальнюючий показник, характеризує ефективність використання основних засобів підприємства; 3) коефіцієнт зношення основних фондів; 4) коефіцієнт оновлення основних фондів; 5) коефіцієнт фондоозброєності; продуктивність праці.

Практичний досвід економічно розвинених країн доводить, що успіх підприємств, компаній тісно пов'язаний із застосуванням маркетингової діяльності, де основним завданням постають: аналіз ринку, розробка адекватних планів і програм для реалізації нових стратегій, тактик для задоволення запитів споживачів за будь-яких дестабілізуючих факторах ринкового середовища. Перш за все, місце і роль маркетингу у діяльності підприємств легкої промисловості визначається процесом зміцнення конкурентних позицій підприємства та організацією управління.

Тому, до третьої групи, оцінки маркетингової стійкості підприємства доречно віднести: 1) коефіцієнт оновлення асортименту продукції; 2) коефіцієнт рентабельності продаж; 3) ринкова частка підприємства; 4) коефіцієнт ефективності маркетингових досліджень; 5) ефективність рекламних витрат.

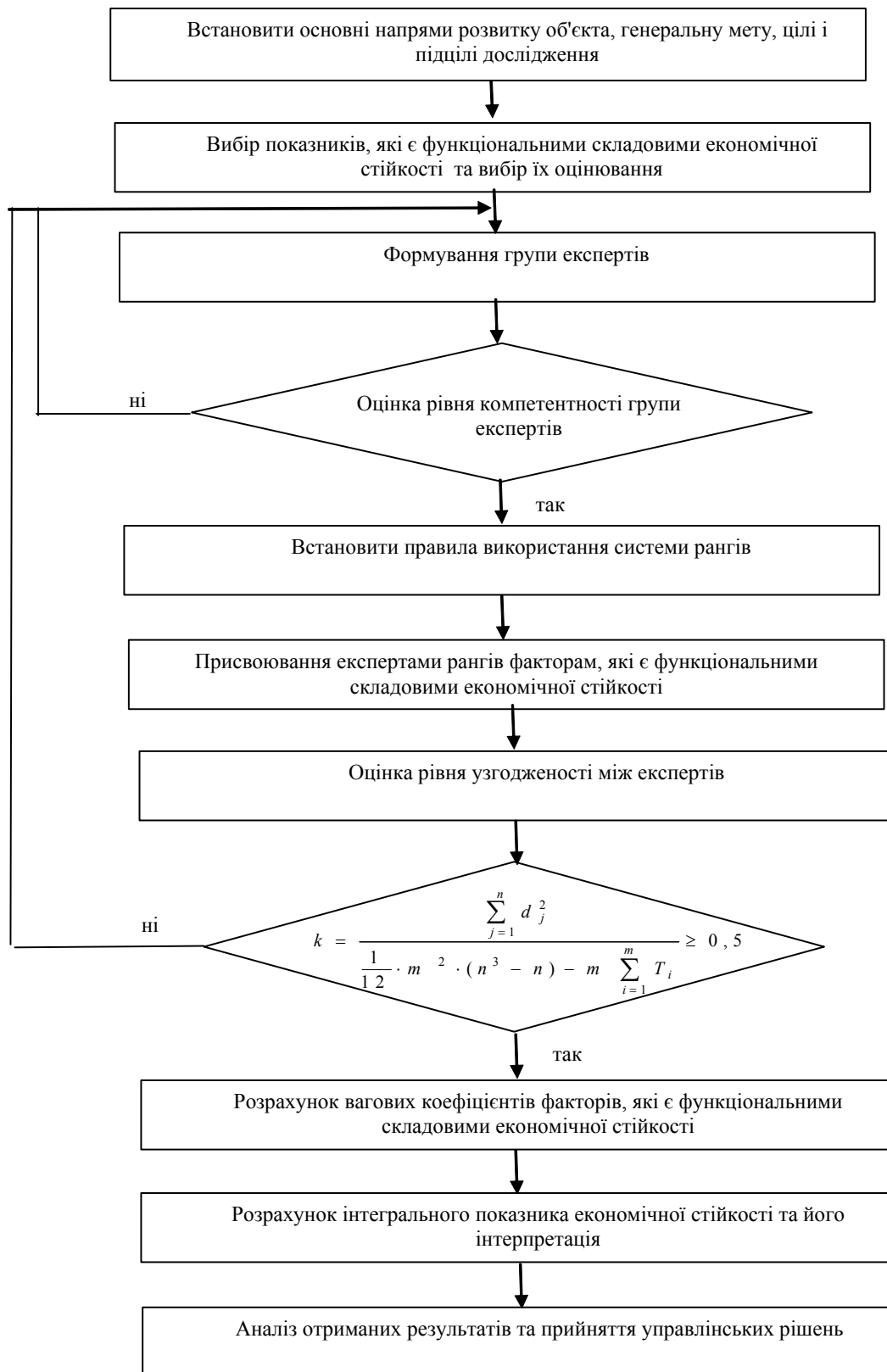

Рис. 1. Поетапна схема комплексного оцінювання економічної стійкості підприємств легкої промисловості (складено автором)

Четверта група оцінює інноваційно-інвестиційний стан підприємства, серед них: 1) частка витрат на науково-дослідні дослідно-конструкторські розробки (НДДКР) у загальних витратах на виробництво продукції; значення такого індикатора характеризують ступінь рівномірності розвитку в науково-технічній сфері; 2) рентабельність інвестицій; 3) коефіцієнт інвестування власних коштів в основний капітал; 4) коефіцієнт відтворення основного капіталу; 5) коефіцієнт новаторства; 6) коефіцієнт інноваційної активності.

Сучасні трансформаційні перетворення ринку змінюють стратегію і тактику управління підприємством. І оскільки сьогодні підприємства самостійно відповідають за результати й наслідки своєї виробничо-господарської діяльності, багато з них стрімко нарощують вимоги до маркетингової діяльності і запроваджують новий стиль економічних відносин між товаровиробниками й споживачами. Результат підприємства – це установлена система ефективності праці, а також нарощуваний механізм підтримки їх функціонування, але як і за рахунок чого підтримувати такий ефект довгостроково в умовах жорсткої конкуренції західні науковці замислилися давно. Важливий вплив на такий результат, як висновок з їх дослідження, здійснює головна компонента підприємства – організаційна культура, а її рівень розвитку робить зростаючий вплив як на результати діяльності підприємства, його позиції на ринку, так й на економічну стійкість.

Роль організаційної культури в досягненні розвитку та забезпеченні довготривалої економічної стійкості може бути представлена словами К. Камерона та Р. Куїнна: «Головною відмінною рисою процвітаючих компаній, їх найважливішим конкурентною перевагою, найбільш важливим фактором, який всі вони виділяють як ключову складову свого успіху, є культура їх організацій» [10].

На нашу думку, менеджмент сучасних підприємств не може залишити без уваги управління організаційною культурою, формування її в потрібному для підприємства напрямку. Організаційна культура та її рівень сприяє успішній соціалізації працівників підприємства, в результаті якої працівник визначає своє місце і роль на підприємстві, усвідомлює організаційні цінності і приймає встановлені зразки трудової поведінки та методи виконання роботи.

Тому оцінювання економічної стійкості підприємства та розробка подальших стратегій повинно враховувати рівень організаційної культури підприємства.

Отже, п'ята група визначає рівень організаційної культури підприємства: 1) коефіцієнт кваліфікації працівників; 2) коефіцієнт етичної норми поведінки працівників; 3) коефіцієнт стабільності трудового колективу; 4) коефіцієнт стану рівня здоров'я; 5) коефіцієнт рівня трудової дисципліни персоналу.

Кількість показників, з метою забезпечення комплексного оцінювання підприємств, можна доповнити, проте варто уникнути надлишку. Їх перелік повинен бути визначено оптимальним для динамічного аналізу.

Згрупована система показників забезпечує повною комплексною інформацією про фінансово-економічний та соціальний стан підприємства. Оскільки робота є комплексною, оцінювання економічної стійкості представляється провести через кількісну оцінку:

$$K_{ЕСПЛП} = \sum_{i=1}^n W_i KEC_i, \quad (1)$$

де $K_{ЕСПЛП}$ – інтегральний показник економічної стійкості підприємств легкої промисловості (ЕСПЛП),

W_i – ваговий коефіцієнт i -ї групи показників, які характеризують окремі чинники економічної

стійкості й показує ступінь впливу i -ї групи в структурі економічної стійкості і $\sum_{i=1}^n W_i = 1$,

KEC_i – узагальнюючий показник показників i -ї групи

$$KEC_i = f(x_{i1}, x_{i2}, \dots, x_{in}), \quad (2)$$

де x_{in} – відповідні складові показники i -ї групи

Для визначення згрупованих складових ЕСПЛП можна використати метод експертних оцінок, який визначає вагомість кожної складової.

Висновки. Відповідно до вищезазначеного, можна констатувати: Сучасна економічна наука характеризується багатоваріантними теоріями і методиками оцінки стійкого функціонування підприємств. Висхідні принципи застосовувалися американськими і західноєвропейськими економістами при здійсненні діяльності підприємств протягом минулого століття. В даний час класичні методи уже не дають об'єктивної оцінки стану розвитку підприємницьких структур.

Українськими економістами розроблені багатофункціональні методики оцінки стійкості підприємств, які адаптовані до особливостей розвитку національної економіки XXI століття. Більшість із них побудовані за системою структурних кількісних показників (фінансової, виробничої, управлінської стійкості тощо). Визначаючи їх вагомість в науковому середовищі в процесі дослідження виявлена низка методичних незгодженостей, зокрема щодо відображення якісних показників організаційної культури, яка характеризує внутрішній духовний стан підприємства, його стан здоров'я, а відповідно і економічну стійкість. Сучасне підприємство – складова духовного життя суспільства. Бездуховна економіка

підприємства – короткострокова, нестійка і безперспективна. Подолання цієї неузгодженості можливе включенням показників організаційної культури в комплексний інтегральний показник оцінки економічної стійкості підприємства і визначення його перспектив.

Результати дослідження, наведені в статті можуть стати продовженням процесу розробки оціночних і прогнозних моделей економічної стійкості підприємств в контексті розвитку їх організаційної культури.

Таким чином, удосконалюючи аналізовані методики, представлено інтегральний показник економічної стійкості підприємств легкої промисловості.

Література

1. Зотов А.А. Оценка устойчивости функционирования и развития предприятий нефтегазовой промышленности : автореф. дис. на соиск. уч. ст. канд. экон. наук : 08.00.05 / Зотов А.А. – Пермь, 2003. – 25 с.
2. Маковейчук К.А. Интегральный показатель экономической устойчивости предприятий электронной коммерции / К.А. Маковейчук // Модели управления в рыночной экономике : сб. науч. тр. / общ. ред. и предисл. Ю. Г. Лысенко ; Донецкий нац. ун-т. – Донецк : ДонНУ, 2003. – Вып. 6. – С. 260–267.
3. Анохин С.Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятия в современных условиях / С.Н. Анохин. – Саратов : Саратов. гос. техн. ун-т, 2000. – 40 с.
4. Брянцева И.В. Управление экономической устойчивостью строительного предприятия / И.В. Брянцева // Экономика строительства. – 2003. – № 12. – С. 27–33.
5. Езерская С.Г. Методика оценки уровня экономической устойчивости промышленного предприятия / С.Г. Езерская // Социально-экономические проблемы развития региона : материалы Междунар. науч.-практ. конф. – Иваново : Иван.гос. ун-т, 2006. – Ч. II. – С. 76–81.
6. Иванов В.Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу) : монографія / В.Л. Иванов. – Луганськ : СЛУ аб. В. Даля, 2005. – 268 с.
7. Лункіна Т.І. Методика оцінки рівня економічної стійкості розвитку сільськогосподарських підприємств / Т.І. Лункіна // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії: Економічні науки. – 2012. – Т. 2. – Випуск 2 (5). – С. 169–175.
8. Новоселецький О.М. Методика розрахунку економічної стійкості підприємства з урахуванням ризику / О.М. Новоселецький // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць. – 2007. – Вип. 11 (78). – С. 77–82.
9. Соченко В.М. Економічна стійкість садівництва України : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук : 08.00.02 / В.М. Соченко. – Сімферополь, 2005. – 16 с.
10. Камерон К. Диагностика и изменение организационной культуры / Камерон К., Куинн Р. ; пер. с англ. / под ред. И.В. Андреевой. – СПб : Питер, 2001. – 320 с. : ил. – (Серия «Теория и практика менеджмента»).

References

- 1.Zotov A.A. Ocenka ustojchivosti funkcionirovaniya i razvitiya predpriyatij neftegazovoj promy'shennosti: avtoref. na tisk. uch. st. kand. ekon. nauk 08.00.05, Perm', 2003, 25 p.
- 2.Makovejchuk K.A. Integral'nyj pokazatel' ekonomicheskoy ustojchivosti predpriyatij elektronnoj kommercii, Modeli upravleniya v rynochnoj ekonomike: Sb. nauch. tr., Ed. by obshh. red. i predisl. Yu. G. Lysenko. Doneczkij nac. un-t. Doneczk, DonNU, 2003. – No. 6. – pp. 260-267.
- 3.Anoxin S.N. Metodika modelirovaniya ekonomicheskoy ustojchivosti promyshlenny'x predpriyatij v sovremennyx usloviyax. Saratov, Sarat. gos. texn. un-t, 2000, 40 p.
- 4.Bryanceva I.V. Upravlenie ekonomicheskoy ustojchivost'yu stroitel'nogo predpriyatiya. Ekonomika stroitel'stva, 2003. № 12. - pp. 27-33.
- 5.Ezerskaya S.G. Metodika ocenki urovnya ekonomicheskoy ustojchivosti promyshlennogo predpriyatiya. Social'no-ekonomicheskie problemy razvitiya regiona: Materialy Mezhdunar. nauch.-prakt. konf, Vol. 2, Ivanovo: Ivan.gos. un-t, 2006 – pp. 76-81.
- 6.Ivanov V.L. Upravlinnya ekonomichnoy stiykisty promyslovykh pidpryyemstv (na prykladi pidpryyemstv mashynobudivnoho kompleksu): monohrafiya. – Luhans'k: SNU ab. V. Dalya, 2005, 268 p.
- 7.Lunkina T.I. Metodyka otsinky rivnya ekonomichnoyi stiykosti rozvytku sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv. Naukovi pratsi Poltav's'koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi: Ekonomichni nauky, 2012, Vol. 2., No. 2(5), Poltava, pp. 169-175.
- 8.Novoseletskyy O.M. Metodyka rozrakhunku ekonomichnoyi stiykosti pidpryyemstva z urakhuvannyam ryzyku. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini: zbirnyk naukovykh prats', 2007, No. 11 (78), pp. 77-82.
- 9.Sochenko V.M. Ekonomichna stiykist' sadivnytstva Ukrainy: avtoreferat dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk 08.00.02, Simferopol', 2005, 16 p.
- 10.Kameron K., Kuinn R. Diagnostika i izmenenie organizacionnoj kul'tury. Per. s angl. Ed. by I.V. Andreevoj, SPb: Piter, 2001, 320 p. il. (Seriya «Teoriya i praktika menedzhmenta»).

Надійшла 07.08.2015; рецензент: д. е. н. Тарасенко І. О.